

Slovensku velická část nebo většina obyvatelstva, která se cítí výlučně Slováci, jestli tato většina nazývá toto obyvatelstvo slovenským národem, je prostě nutno tento fakt konstatovat; nemá smyslu vést spor o nějakou terminologii národa slovenského a československého. Respektuji prostě fakta a žádám, aby v těchto věcech byla v republice plná tolerance.⁷ Já tuto toleranci bezpodmínečně zachovávám a budu ji respektovat i nadále.

Odmítám zejména, že by se snad mělo nařizovat, vnučovat nebo zákonně předpisovat, že existuje národ československý. Úsnést, odhlasovat nebo nařídít, že je buď národ český a národ slovenský nebo národ československý je prostě absurdní. Hájím prostě stanovisko naprosté, loyální a poctivé tolerance a vzájemného respektu: u nás má být plně a poctivě respektován Slovák (jako národ), Čech (jako národ) a Čechoslovák (jako národ). Nemá být sporů, netolerance a rekriminací.

3. Bude-li přijato toto stanovisko a zásada tolerance se stane všeobecným majetkem naší politické a kulturní veřejnosti, bude to už pro budoucnost navždycky zásadním, důsledným a plným uznáním rovnocennosti, rovnoprávnosti a vzájemného respektu pojmu: český, slovenský, československý.

V Anglii se říká: English nation, Scottish nation, Welsh nation, ale se stejnou oprávněností a plnou tolerancí: British nation. Je to prostě výraz vyššího stupně vývoje. Proč bychom si také my neměli osvojit stejnou toleranci, tento vyšší stupeň společenského vývoje pochopit a uznat a dovést se mu přizpůsobiti?

Proč tudíž tyto věci dělat vůbec spornými?

AÚD KSC Praha. Fond 38, inv. j. 69, str. 27—35. Opis.

[93]

1944, 2. listopad. Londýn. — Odpověď delegace Slovenské národní rady prezidentu dr. E. Benešovi na jeho stanovisko k usnesení SNR o poměru domácího a zahraničního odboje. Delegace SNR se staví za obnovu demokratické Československé republiky a zdůrazňuje, že musí být zajištěna plná rovnoprávnost slovenského národa.

Pán prezident,

podávajúc svoje pripomienky k stanovisku,¹ ktoré ste ráčil zaujať k usneseniu Slovenskej národnej rady zo dňa 29. septembra 1944, považujeme za potrebné úvodom uviesť pre riešenie vzájomného vzťahu Čechov a Slovákov niektoré zvlášť dôležité okolnosti.

Nikdy ešte v dejinách slovenského národa sa nestalo, že by sa Slováci s takovou spontánnou jedomyseľnosťou postavili sa do boja, ako sa to stalo 29. augusta 1944. Postavili sa do boja vo vedomí, že zvôkol-vôkol sú obkľúčení nemeckou, ba i maďarskou presilou, a že ani počtom, ani vyzbrojením, menovite ak boj trvá dlhšiu dobu, nebudú vstave čeliť náporu proti nim vedenému. Neváhali však ani na chvíľu urobiť tak, lebo boli si toho vedomí, že ak to neurobia v tých chvíľach, nikdy viac tak urobiť nebudú môcť, pretože odzbrojení podľahnú nemeckej brutalite. Išli do tohoto boja s najväčším odhodlaním za obnovenie demokratickej Československej republiky, a to všetci, i tí, ktorým t. zv. slovenský štát doniesol určité výhody či už rázu osobného alebo hospodárskeho. Dokázali tak, že cit spolupatričnosti s bratským ná-

⁷ K otázke Benešova tolerančného princípu srv. pozn. 5 k dokumentu čís. 3.

¹ Dokument čís. 92.

rodod českým, myšlienka slovanská, túha po opravdovej slobode a demokracii, ktorých splnenie hľadajú v obnovennej ČSR, sú im vyššie ako egoistické záujmy jednotlivcov. Boli si vedomí i toho, že sú vo výhodnejšom postavení ako bratia Česi, povinní sú vztyčiť zástavu Republiky i za nich a takto legitimovať i oprávnenosť nášho zahraničného boja.

Táto šlachetná snaha, vytrysknúvšia z duše celého nášho národa, však zaväzuje. Zaväzuje k tomu, aby obnovená ČSR bola vybudovaná na základoch absolútnej rovnocennosti a rovnoprávnosti Slovákov a Čechov. Aby ona bola jednako šťastným domovom, ktorý bude všetkým jednako milý a jednako drahý a za ktorý všetci bez rozdielu, keď treba bude, budú obetovať všetko i to najdrahšie a tým dajú mu tu najväčšiu vnútornú silu. Keď by sa však veci vyvinuly inak, znamenalo by to zničenie týchto vysokých hodnôt, tak krásne dokumentovaných a možno nikto nikdy by ich nebol viac v stave vytvoriť. Toto sú pohnútky, ktorými bola a je vedená SNR a ony sú jej vodítkom pri kladení základov obnovennej Československej republiky. Z nich i vyplýva jej usnesenie.

Pripomienky k bodu 1—3.

SNR pokračovala a bude v budúcnosti pokračovať tak, aby medzinárodné postavenie ČSR bolo zaistené. Preto vo svojom usnesení jasne vypovedala, že vedenie zahraničného odboja prislúcha prezidentovi i vláde. Proti všetkému, čo tieto orgány na poli medzinárodnom vykonali, nevzniesla žiadne námietky, čo znamená, že s ich vykonaním vyslovila svoj súhlas. Toto stanovisko SNR platilo nie len na minulosť, ale aj pre budúcnosť s tým, že ak to len okolnosti dovoľia, bude o vážnejších veciach, ktoré majú byť na poli medzinárodnom podniknuté, vopred informovaná, aby mohla zaujať svoje stanovisko. SNR týmto definitívne zamedzila, aby sa vytvorila podobná situácia ako v Poľsku alebo v Juhoslávii. Naproti tomu SNR v rámci možnosti bude vopred informovať prezidenta i vládu o vážnejších konaniach domáceho odboja tak, aby i oni mohli prejavíť k nim svoj názor.

Je rozdiel v nazeraní SNR na prezidenta a vládu. Prezident zostáva vo svojej funkcii až do toho času, kým nebude prevedená doma demokratickým spôsobom nová voľba prezidenta. Naproti tomu je na jednakom stanovisku s prezidentom, že vláda svoju činnosť v Londýne začala a v Londýne skončí. To znamená, že započne doma ihneď účinkovanie vláda nová, menovaná v dohode s domácimi činiteľmi a zodpovedajúca ideovému rozvrstveniu a smýšľaniu ľudu doma. Preto je zvlášť dôležité, aby názorové diferencie medzi prezidentom a SNR byly odstránené alebo aspoň na minimum snížené.

Teoreticky je správne, že je jeden odboj — lebo jeden je jeho cieľ — obnovenie demokratickej ČSR. Prakticky je však rozdelený na dve čiastky, a to odboj zahraničný a odboj domáci, ktoré se pre technické ťažkosti nemôžu o všetkom a vždy vopred dohodnúť. Domáci odboj chce v úplnej shode so zahraničným odbojom pracovať a žiada pre seba to isté. Nemôže tedy vzniknúť nebezpečenstvo rozporov, tým viac, že domáci odboj všetky svoje konania usmerňuje podľa prania a názorov veľkej väčšiny národa doma. A tieto musia byť samozrejme smerodajné i pre vládu.

Pripomienky k bodu 4.

Stanovisko SNR, že ústava z roku 1920 nemôže byť ako celok podkladom vnútorno-politickej úpravy pomerov ČSR, neznamená, že SNR túto ústavu ako celok odmieta a neuznáva. I SNR ju uznáva ako základ a vodítko až do jej právoplatnej zmeny, ktorú prevedú legitímni zástupcovia národa českého, národa slovenského a Podkarpatských Ukrajincov. Uznávať ju však v jej úplnosti znamenalo by, že všetky opatrenia urobené prezidentom, vládou a SNR, ktoré sú v rozpore s ňou, byly by neplatné. Nakoľko niektoré jej ustanovenia iné bude treba meniť, je správne, že nebudeme sa k jej starému úplnému uplatňovaniu vracáť.

Pripomienky k bodu 5.

Záležitosť vládneho delegáta je vybavená tým, že prezident a vláda (vláda podľa rozhla-

sového prejavu ministra Dra Juraja Slávika urobeného dňa 27. októbra 1944² a ministra Dra Ripku zo dňa 1. novembra t. r.)³ vzali so súhlasom na vedomie usnesenie predsedníctva SNR zo dňa 16. októbra 1944,⁴ v dohode s ministrom Němcom, podľa ktorého odovzdá správu oslobodeného územia slovenského, prevzatého od sovietského vojenského velenia, Slovenskej národnej rade a táto ho bude spravovať vo svojej právomoci tak, ako územie oslobodené po 29. auguste. Delegácia SNR kvituje toto stanovisko s tým, že samozrejším jeho dôsledkom je úprava dekrétu vládneho delegáta. Úprava dekrétu neoddiaľuje však odovzdanie územia do správy SNR.

Politická štruktúra Československej republiky.

V otázke politickej štruktúry obnovenej ČSR delegácia SNR nie je kompetentná menom SNR zaujať stanovisko. Bude to úlohou demokraticky zvolených zástupcov slovenského národa, aby s tak isto demokraticky zvolenými zástupcami českými a zástupcami Podkarpatských Ukrajincov uskutočnili definitívnu úpravu ústavy. Víťame však stanovisko pána prezidenta, že riešenie, ktoré bude s hľadiska slovenského potrebné, bude vzaté za základ riešenia celkového.

Za Slovenskú národnú radu sme s prejavom
úprimnej oddanosti

Ján Ursíny
pplk. Vesel
L. Novomeský

AÚD KSČ Praha. Fond 38, inv. j. 69, čís. 22—26. Opis.

[94]

1944, po 8. listopadu. Pod Chabencem. — *Ilegálni leták príslušníkov 2. československé paradantní brigády s prohlášením, že i po dočasném ústupu povstalců do hor jsou připraveni se zbraní v ruce pokračovat v národně osvobozovacím boji.*

Smrt nemeckým okupantom!

Občanom Slovenska!

Bratislavský rozhlas vysielal, že 2. čs. parades. brigáda je zničená a že jej zbytky boli Nemcami zajaté alebo rozprášené do hôr a lesov.

Sme oprávnení k tomu, aby sme bratislavský rozhlas opravili a našej bratskej verejnosti oznámili, že tomu nie je tak. Je pravdou, že sme museli upustiť od regulérneho boja v rámci československej armády na Slovensku, je pravdou, že nešlo a nebolo možné bojovať proti votrelcovi v organizovaných celkoch, preto sme zvolili boj na spôsob partizánsky v skupi-

² Delegace SNR měla na mysli následující pasáž z projevu, který přednesl ministr vnitra J. Slávik v čs. vysílání britského rozhlasu v předvečer státního svátku ČSR, 27. 10. 1944: „Bratislavské hyeny si marne namýšlají, že sú vládou Slovenska. Slovenská národná rada ďalej vykonáva a bude vykonávať správu slovenských vecí, viesť a organizovať boj a pripravovať budovanie nového, slobodného života“. (AÚD KSČ Praha, f. 38, a. j. 500, projevy J. Slávika v BBC.)

³ Ministr H. Ripka komentoval v čs. vysílání britského rozhlasu 31. 10. 1944 (nikoli 1. listopadu) obnovení čs. státní svrchovanosti na území osvobozené Zakarpatské Ukrajiny. Při té příležitosti mj. prohlásil: „Rudá armáda již překročila zemskou hranici Podkarpatska a osvobodila první obce na Slovensku. Osvobozené území Slovenska převezme do své správy Slovenská národní rada, která i nadále řídí boj na Slovensku a která si i svou dosavadní všestrannou vládní i administrativní činností získala právem všeobecnou důvěru a legitimaci. O součinnosti mezi vládním delegátem a Slovenskou národní radou v tomto smyslu došlo už dříve v Baňské Bystrici k dohodě, schválené vládou.“ (AÚD KSČ Praha, f. 38, a. j. 496, str. 363.)

K otázce postoje čs. vlády k poměru Slovenské národní rady a vládního delegáta srv. též pozn. čís. 3 k dokumentu čís. 90.

⁴ Dokument čís. 82.